

Koffie van de Grote Meren

De steun van het Trade for Development Centre aan 5 coöperaties

Het Afrika van de Grote Meren staat bekend om de voortreffelijke kwaliteit van zijn arabica en robusta. De regio wordt dan ook al meer dan een eeuw afgeschuimd door aankopers op zoek naar de beste koffiebessen. Het Trade for Development Centre (TDC) engageert zich om 5 van deze coöperaties in Oeganda, Rwanda en DRC te ondersteunen. Het wil van de Grote-Merenkoffie een ontwikkelingshefboom maken voor de kleine gemarginaliseerde producenten uit de regio.

EEN NIEUWE IMPULS

Oeganda, Rwanda, Burundi en de Democratische Republiek Congo hebben de beste klimaatomstandigheden en een ideale bodem om koffie te kweken. Jarenlang waren deze 4 landen dan ook belangrijke exporteurs. Toen het Internationaal Koffieakkoord afsprong in 1989 had dit een gevoelige prijsdaling en enorme prijsschommelingen tot gevolg. Vele producenten begonnen daarop hun velden te verwaarlozen. De houding van de tussenpersonen deed hier ook geen goed aan: ze maakten geen enkel prijsverschil naargelang de kwaliteit van de koffie.

De laatste 10 tot 15 jaar is de koffie van de Grote Meren echter aan een inhaalbeweging bezig. Talrijke kleine koffietelers hebben zich verenigd in coöperaties. Ze beslisten zich meer toe te leggen op de export van kwaliteitskoffie met een biologisch en fairtradelabel omdat ze hiervoor betere prijzen krijgen. Bovendien verwerken de coöperaties nu vaak zelf de koffiekersen tot groene koffiebonen. Daardoor kunnen ze een groter stuk van de toegevoegde waarde binnenhalen.

OEGANDA : GUMUTINDO en BUKONZO

Op de flanken van Mount Elgon, de hoogste berg van Oeganda op de grens met Kenia, werd in 2000 de **Gumutindo Coffee Cooperative Enterprise** opgericht met als doel kwaliteitskoffie te produceren die kan verkocht worden tegen een hogere prijs. Gumutindo kreeg in 2003 eerst een fairtradelabel en werd nadien ook biologisch gecertificeerd. Ondertussen groepeerde de coöperatie 6.500 boeren. Dankzij de opbrengst uit de eerlijke en biologische handel konden heel wat collectieve acties gerealiseerd worden.

Voor de coöperatie zelf is het in eerste instantie de kwaliteit die de meerprijs rechtvaardigt. Dankzij het project dat TDC financiert, kon Gumutindo "Single Origin"-koffies lanceren en nieuwe Europese markten veroveren. Dergelijke speciale koffies zijn een luxeproduct en brengen beduidend meer op dan koffie met enkel een bio- en fairtradecertificering. Het initiatief van Gumutindo kon de producenten over de streep trekken. Zoals Difasi Namis getuigt: "Wij moeten onze tijd steken in de productie van koffie van uitstekende kwaliteit."

"Met het geld dat ik vorig jaar met de Fairtrade premie heb verdiend, kon ik mijn dochtertje inschrijven op school. Ik heb tegen mijn vrienden en kinderen gezegd: wij moeten koffie verbouwen van uitstekende kwaliteit."

Difasi NAMISI, een bij Gumutindo aangesloten koffieboer

Aan de andere kant van het land ligt het Ruwenzori-gebergte – ook wel de "Maanbergen" genoemd. Deze bergketen van meer dan 5.000 meter hoog ligt op de grens tussen Oeganda en de Democratische Republiek Congo. Net als Mount Elgon leveren de Maanbergen hoogwaardige koffie op naast de vanille en de cacao die geproduceerd worden in de lager gelegen gebieden. Maar door overproductie, overbevolking en slecht aangepaste landbouwtechnieken kampt de streek met milieuproblemen als erosie en heeft de bodem veel aan vruchtbaarheid ingeboet. De koffiebomen gedijen er niet goed meer.

Bukonzo Joint Cooperative wil het over een andere boeg gooien door de productietechnieken van haar leden te verbeteren. Deze coöperatie werd opgericht in 1999 als verlenner van microfinancieringsdiensten. Sinds 2005 houdt ze zich bezig met de koffiëhandel, eerst op de lokale markt en sinds 2011 ook in de Verenigde Staten, de Europese Unie en Japan. De koffie van Bukonzo kreeg het fairtradelabel. Momenteel schakelen 2.700 leden over op biologische teelt.

Het project gesteund door TDC wil de landbouwtechnieken verbeteren zodat Bukonzo de kopers een gecertificeerde kwaliteitskoffie kan bieden met aandacht voor het milieu en voor de sociale en economische duurzaamheid van de koffieproductie in de streek. Net als Gumutindo aan de andere kant van het land mikt Bukonzo op markten met een beduidende meerwaarde.

85 % van de leden zijn vrouwen. Dit is een echte uitzondering in Afrika waar koffie beschouwd wordt als een mannenzaak. In 2008 ontwikkelde Bukonzo een initiatief dat een antwoord wilde bieden op de ongelijke behandeling van de vrouwen in de postconflictzones waar haar gemeenschappen zich bevinden. Nu wordt het eigendomsrecht op land niet meer geweigerd aan weduwen en gescheiden vrouwen. Ze nemen hun ontwikkeling in eigen handen dankzij de productie van kwaliteitskoffie.

DEMOCRATISCHE REPUBLIEK CONGO: SOPACDI en RAEK

Op de groene berghellingen die aflopen naar het helderblauwe water van het Kivumeer groeien duizenden koffiebomen, aangeplant in de koloniale tijd. Dankzij dit opbrengstgewas kon de jonge Zaïrese staat in de jaren 70 jaarlijks 200.000 ton koffie exporteren.

Maar dan ging het snel bergaf: de prijzen stortten in en de uitvoertaksen schoten de hoogte in, waardoor veel producenten op het randje van het faillissement stonden. In Zuid-Kivu staken de koffieboeren 's nachts in gammele bootjes het Kivumeer over om hun koffie naar Rwanda te smokkelen. Regelmatig kapseisden de bootjes en kwamen de opvarenden om. Door de twee opeenvolgende Congolese oorlogen en de voortdurende onveiligheid hebben heel wat producenten hun plantage achtergelaten en zijn ze gevlucht voor het geweld.

Ondanks de onveiligheid steekt een nieuwe dynamiek de kop op in de koffiesector in Zuid-Kivu. Twee projecten gefinancierd door het Trade for Development Centre willen de belangrijkste uitdagingen aanpakken: de verouderde plantages uit het koloniale tijdperk, de archaïsche productietechnieken en de arme bodems. Positief is dan weer de uitzonderlijke kwaliteit van de Kivukoffie, bevestigd door een aantal aankopers die de streek opnieuw ontdekten.

Wasstation Sopacdi. © Cornequij

"De fairtradecertificering en het engagement van onze partners hebben vele voordelen. Dankzij hen hebben we het onderhoud van landbouwtoegangswegen en de oprichting van scholen en poliklinieken kunnen betalen en kunnen we werken aan de bescherming van de gronden en aan de herbebossing van de koffieplantages."

Joachim MUNGANGA, voorzitter van SOPACDI

In Kabare (Bukavu) kunnen de kleine boeren rekenen op de steun van **RAEK** (Regroupement des Agriculteurs et Eleveurs de Kabare). RAEK verdedigt sinds 1992 hun belangen en geeft hen ondersteuning in de productie, de verwerking, de inzameling en de verkoop van hun producten. De verantwoordelijken van RAEK steunen de ontwikkeling van een kwaliteitsvolle koffielandbouw maar toegang verlenen tot de markt is verre van evident. Het project dat het TDC momenteel steunt, heeft als doel een ecologische en duurzame productie van arabicakoffie te ontwikkelen en de fairtradecertificering te verkrijgen om hun producten te exporteren. Op die manier kunnen de producenten genieten van de premies om zo de sociale ontwikkeling van de lokale gemeenschap verder te bevorderen. RAEK staat nog maar aan het begin van de weg die moet leiden naar gecertificeerde koffie. Op termijn zal de boerenorganisatie kwaliteitsvolle koffie op de markt kunnen brengen aan betere handelsvoorwaarden.

SOPACDI (*Solidarité Paysanne pour la Promotion des Actions Café et Développement Intégral*) zet zich sinds jaren in voor een economische en sociale ontwikkeling van de boeren van het Territorium Kalehe (Minova). Sinds 2003 koopt SOPACDI de oogst op van haar leden om deze door te verkopen tegen een betere prijs en met de inkomsten ontwikke-

lingsprojecten op te starten. SOPACDI begrijpt de noodzaak om te werken aan de kwaliteit van de koffiebonen en zette daarom voorlichtings- en vormingsprogramma's op om de telers de beste koffieteelttechnieken aan te leren. Op die manier draagt het project gefinancierd door het TDC bij tot de algemene verbetering van het landbouw- en productiesysteem van de coöperatie. Sinds 2011 heeft SOPACDI een fairtradelabel en tegenwoordig hebben de meeste leden ook een biologische certificering. De coöperatie is erin geslaagd om commerciële relaties aan te gaan die veel rendabeler zijn en die de inkomsten van haar leden aanzienlijk heeft doen toenemen. Er wordt zwaar geïnvesteerd in de verwerking van de koffie (wasstations, opslagruimtes) om een groot deel van de meerwaarde in eigen handen te houden.

Sinds enkele jaren zien RAEK en SOPACDI zich ook geconfronteerd met een totaal ander probleem: het herhaaldelijk seksueel geweld in Zuid-Kivu. Een derde van de RAEK-leden en een vijfde van de SOPACDI-leden zijn vrouwen. Vrouwelijke leden van beide coöperaties werden het slachtoffer van seksueel geweld. Zij ijveren om het taboe van de verkrachte vrouw te doorbreken en haar opnieuw te integreren in het economisch weefsel. Ze willen de solidariteit tussen vrouwen stimuleren door vrouwencomités op te richten per sector en hen zelfbestuur te geven over de economische activiteiten. In het bestuur van RAEK is bovendien een genderverantwoordelijke aangesteld.

RAEK en SOPACDI zijn niet de enige coöperaties in Zuid-Kivu maar dragen wel bij tot de dynamiek in de regio. Gezien de omstandigheden – de jarenlange oorlogen, de totale afwezigheid van de Congolese overheid en de bijna endemische armoede in de streek – is dat een hele prestatie. Vooral als je bedenkt dat de chronische humanitaire hulp in de provincie de mensen heeft bevestigd in hun slachtoffermentaliteit en hen eraan gewend heeft gemaakt afhankelijk te zijn van deze hulp. Hoe kleinschalig de organisaties ook zijn, beide bewijzen ze dat er een alternatief bestaat en dat de koffiehandel kan bijdragen tot ontwikkeling, zelfs in conflicgebieden.

RWANDA : COOPAC

Aan de andere kant van het Kivumeer vinden we dezelfde groene heuvels en dezelfde kwaliteitskoffie. In 2001 werd **COOPAC** (Coopérative pour la Promotion des Activités-Café) opgericht in het Rwandese Gisenyi. De coöperatie ging van start met 110 koffieplanters. Ze vergrootte snel haar productiecapaciteit door in korte tijd drie wasstations te bouwen. Twee jaar later telde COOPAC reeds meer dan 2.200 leden, verdeeld over zes basisverenigingen.

De coöperatie verkreeg in 2003 de fairtradecertificering en kende een opmerkelijke groei. De prestaties van COOPAC zijn grotendeels te danken aan het belang dat de organisatie hecht aan de kwaliteit van het product. Al sinds haar oprichting investeert COOPAC veel in moderne infrastructuur en in de versterking van de middelen van haar leden. De opbrengsten van de verkoop aan importeurs worden gebruikt om de koffieplanters en hun gezinnen op te leiden, niet alleen op technisch vlak maar ook inzake milieuproblematiek.

Haar blijvend streven naar kwaliteit heeft de coöperatie een aantal prijzen opgeleverd, waaronder de prestigieuze "Cup of Excellence 2010" waarmee de gelijknamige vereniging de beste koffie in verschillende landen belooft. Sinds 2010 werkt COOPAC aan een nieuw project, gefinancierd door TDC dat de biologische certificering beoogt van haar 2.200 producenten. De koffieplanters krijgen onder andere een opleiding in biologische landbouwtechnieken. Het verwachte resultaat is dat de coöperatie in drie jaar tijd haar omzet verhoogt met 150%.

De invloed van COOPAC is merkbaar in heel de Kivustreek. De geslaagde export naar markten met een grote meerwaarde bewijst het potentieel van de Kivukoffie. De voorzitter van COOPAC, die overtuigd is van het potentieel, ondersteunt actief de ontwikkeling van coöperaties in de Democratische Republiek Congo, zoals SOPACDI.

Het comité van de mama's in SOPACDI - © Comequi

Onze productie respecteert de voedingsgewassen en geeft ongeveer 20.000 mensen fatsoenlijk betaald werk. Eerlijke handel legt ons een duidelijk omschreven lastenboek op en geeft ons een gewaarborgde prijs. Dankzij de hoge kwaliteit van ons product kunnen we zelfs over de prijzen onderhandelen."

Emmanuel RWAKAGARA, Voorzitter van COOPAC

De koffieboeren uit de regio van de Grote Meren beginnen te ondervinden dat ze hun ontwikkeling kunnen linken aan de menselijke en natuurlijke rijkdommen die hun gebied rijk is. Vandaag nemen ze deel aan de handel op wereldvlak, met respect voor de fairtradewaarden.

*Trade for Development Centre
mei 2013*

Kerngegevens over de 5 coöperatieven

Organisatie	Land	Ledenaantal	Duur van het project	Periode	Bijdrage BTC (€)
GUMUTINDO	Oeganda	6,500	1 jaar	11/2009 – 11/2010	36.574
BUKONZO JC	Oeganda	3,237	1 jaar	12/2012 – 12/2013	31.636
RAEK	DRC	2,100	2,5 jaar	07/2011 – 12/2013	149.909
SOPACDI	DRC	5,000	2,5 jaar	07/2011 – 12/2013	150.000
COOPAC	Rwanda	2,200	3 jaar	08/2010 – 08/2013	149.481

BTC TRADE FOR DEVELOPMENT

WWW.BEFAIR.BE

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**